

Ernest Hemingway – Starec a more

Kto bol Ernest Hemingway? Spisovateľ, ktorý vo svojich románoch a novelách píše o mužoch vedúcich nebezpečný spôsob života. Vo svojej novele Starec a more však neopisoval ani tak starcov život, ako skorej oslavoval jeho odvalu. Zároveň bola aj sondou do jeho psychológie a rozoberá pozadie jeho skutkov, jeho dušu, jeho pocity, nálady, niekedy aj myšlienky a s neposlednom rade aj jeho pohľad na svet.

Po skončení 2. svetovej vojny sa autor presťahoval na Kubu, kde mal možnosť stretávať sa s rybármi a pozorovať ich pri svojej každodennej práci, ktorou sa snažili uživiť svoje rodiny. Tieto svoje pozorovania použil aj v tejto novele, aby čitateľa ešte viac vtiahol do deja tým, že detailne opísal postup práce. Osobne si myslím, že tento prístup niekoho môže zaujať, ale aj odradiť. Pre mňa to sem-tam bolo až priveľmi veľké sústo, avšak dá sa to prehliadnuť, povzniesť sa nad tým a pokračovať v čítaní:

„Ti, kdo chytily žraloky, dopravili je do továrny na jejich spracování naproti přes zátoku, kde je vyzdvihli na kladkostrojích, vyřízli jim játra, odřezali ploutve, stáhli kůži a jejich maso rozkrájeli na pruhy k nasolení.“(str. 4)

Prvá vec, ktorú si čitateľ všimne je, že autor používa pre mňa až priveľa španielskych slov, ktorým bežný čitateľ nie vždy rozumie. Odôvodňuje to tým, že nenašiel v jazyku, v ktorom to písal vhodné slovo na vyjadrenie svojho momentálneho pocitu. Na druhej strane sa použité slovo niekedy snaží vysvetliť. Z môjho pohľadu je tento spôsob písania až priveľmi povýšenecký, lebo nakoľko bol Hemingway rodený Američan(narodil sa v Oak Parku v USA), určite by s trochou snahy našiel synonymum vo svojom jazyku a prekladateľ by to mohol bez problémov preložiť a nakoľko zastávam názor, že písaná forma umenia by sa mala prezentovať a teda byť pôvodne písaná rodnou rečou autora:

„ . . . že starý je už dočista a nadobro salao, což je nejhorší druh smolaře . . .“(str. 2),

„ . . . chatrč byla postavená z tuhých listenu, jež chrání pupeny královské palmy a kterým se říká guano, . . .“(str. 6)

Okrem starca je ďalšou hlavnou postavou aj chlapec zvaný Manolo, ktorý od malička chodí rybáriť so starcom a starec si k nemu vypestuje veľmi silný vzťah, ktorý autor vyjadruje pomerne často buď pomocou dialógu, kde dáva chlapcovi pomocné starecké rady, alebo len formou krátkych úvah. Tento vzťah je obojstranný a chlapec považuje za svoju povinnosť starať sa o starca, ale nikdy to nerobí s nechutou, ale berie to ako bežnú vec a vôbec sa nestážuje a robí to nezištne a nikde v texte ani len nenaznačuje, že by mu to bolo na ťarchu. Týmto spôsobom autor si myslím chce vyjadriť svoju túžbu po potomkovi – synovi alebo dcére – ktorému by odovzdal svoje skúsenosti a postrehy, ktoré nazbieral počas svojho, udalostami veľmi nabitého života:

„Když se chlapec vrátil, stařec spal na židli a slunce už zapadlo. Chlapec stáhl s postele starou vojenskou pokrývku a přehodil ji přes operadlo židle a starci přes ramena.“(str. 8)

„*Co je?“ zeptal se.*

„Večeře,“ oznámil chlapec. „Navečeříme se.“

„Nemám zrovna hlad.“

„Pojďte a najezte se! To nejde, rybařit a nejíst!“ (str. 8)

„Musím mu opatřit ještě jednu košili a kazajku na zimu a nějaké boty a ještě jednu pokrývku.“(str. 9)

Starec je však chudobný, nemá sa mu čím odvd'ačiť. Ale uvedomuje si, ako veľmi mu chlapec pomáha. Snaží sa ho aspoň upútať svojimi príbehmi zo života a svojimi postrehami na súčasnú športovú scénu, čo je podľa mňa ďalším príjemným spštením textu a teda aj ďalším lákadlom pre čitateľa, vďaka čomu sa môžeme, aj keď len veľmi nepresne, dozvedieť niečo z bežného života v tých časoch:

„Když jsem já byl tak starý jako ty, sloužil jsem jako námořník na plachetnici, co plula do Afriky a videl jsem večer na pobřeží lvy.“

„Já viším. To jste mi vyprávěl.“

„Chceš si povídat o Africe nebo o baseballu?“

„Radši o baseballu. . .“ (str. 10)

Starec si uvedomuje, že už nie je najmladší a dáva to najavo. Manolo si to všima a kvôli tomu ho neustále povzbudzuje a radí mu nezamýšľať sa nad tým, čo sa už stalo, a už vôbec nie nad tým, že si z neho iní rybári robia posmech a radí mu radšej ísť ďalej so vztýčenou hlavou. Tuto som si pri čítaní opäť spomenul na časť, kedy autor opisoval vzťah chlapca ku starcovi a naopak: opäť sa mi zdá, akoby písal o svojom synovi, ktorý by mu bol pomáhal a povzbudzoval ho:

„Je hodně dobrých rybářů a pár jich je ohromných. Ale vy jste jen jeden.“(str. 10)

Starec more miloval. Aj keď dlho nič nechytal, nikdy sa nevyhovárал na more. Vždy o ňom hovoril v superlatívoch, ospevoval, zbožňoval ho. Často ho prirovnával k mnohým veciam, najčastejšie k žene. Akoby

sa mi z názvu sprvu zdalo, novela je len o vzťahu starca k moru. Ale len už po prečítaní niekoľkých strán som si uvedomil, že more je tu myslené ako symbol, ktorým stavec vyjadruje svoju osamelosť a túžbu po priateľovi, manželke, milenke, ..., jednoducho po niekom, komu by sa mohol vyrozprávať a zdôveriť so svojimi problémami, s tým čo ho trápi atď. :

„Ale stavec na tu vodní spoustu myslil vždycky jako na ženskou bytost, které člověku venuje nebo odepírá velikou přízeň a jestliže provádí divoké či zlomyslné kousky, je to jen proto, že nemůže jinak. Měsíc na ni působí jako na ženu, myslel si.“ (str. 14)

Keď už konečne ťahá svoju vyprosenú rybu, niekoľkokrát si povzdychne, prečo zo sebou nezobral chlapca a ľutuje to aj kvôli tomu, že v duchu príslovia *lepší raz vidieť ako stokrát počuť* si tento pocit chlapec nemôže vychutnať, čím opäť spomína na chlapca a ľutuje, že tam nie je s ním a že by sa mu chcel pochváliť svojim úspechom. Akoby sa mu chcel ešte viac zapáčiť a aby ho chlapec ešte viac obdivoval a mal ho radšej a radšej a zároveň aby mu pomohol pri jeho boji s bájnou vysnívanou rybou, na ktorú tak dlho čakal:

„Kdybych ted' tak měl chlapce! Aby mi pomohl a tohle videl!“ (str. 23)

Stavec s rybou udatne bojuje, ťahá ju, zaprisaháva seba i ju, že ju bude ťahať až pokým mu sily budú stačiť, čím si zároveň dodáva nielen odvalu, ale hlavne silu pasovať sa v ňou. Ryba však bola v tejto knihe použitá len ako metafora, ktorá zobrazovala svet, ktorý si autor myslí že sa obrátil proti nemu a má pocit, že s ním musí bojovať až do vypätia dvoch síl a že sa mu nikdy dokým bude živí nevzdá:

„Rybo,“ oslovil ji tiše, „zstanu s tebou, dokud nevpustiš dusí!“ “ (str. 26)

Svoju osudnú rybu autor ťahá dva dni a dve noci a medzi tým má dosť času na rozmyšľanie. Premýšľa o rôznych veciach, často o banalitách, no sem-tam aj o nejakej absurdite. Je veľmi zaujímavé pozorovať, ako sa niekedy aj napriek takmer nezmyselnému základu sa môže úvaha vyčkávajúceho človeka môže zmeniť na vcelku zaujímavé rozprávanie. Tieto vsuvky do textu, čiže aj do samotného príbehu na mňa pôsobila tak, že autor ich dáva s úmyslom udržať čitateľa pri knihe až dokonca, čo sa mu v mojom prípade aj nepochybne podarilo, čím by som chcel všetkým ľuďom poskytnúť dôvod, prečo si túto knihu prečítať a hlavne dočítať ju dokonca:

„Co je to vlastně ostruha? My to nemíváme. Muže to bolet tak, jako kdyby sa nekomu zaryla do paty ostruha zápasícího kohouta? Myslím, že bych takovou bolest nevydržel a že bych nedokázal přijít o jedno či obě oči a pokračovat v boji, jako to dělají kohouti při zápasech. Člověk nedokáže tak moc ve srovnání s velkými ptáky a zvířaty. Ale stejně bych radši byl tou velkou rybou tam dole v temnotách moře.“ (str. 34)

„Co kdyby se tak nějaký člověk musel snažit zabít každý den měsíc? Měsíc uteče. Ale co kdyby se tak někdo každý den musel pokoušet zabít slunce? Narodili jsme se šťastně, pomyslel si.“ (str. 38)

Ryba keď už cíti, že je jej koniec, uvedomí si, že stavec po úpornom a dlhom boji vyhral, vyskočí a ukáže sa starcovi s plnej svojej krásy. Ernest Hemingway tu vyjadruje svoj pocit, že jeho boj zo svetom skončil. V tejto časti som mal pocit, akoby autor predpovedá svoju únavu žiť a naznačuje svoje sklony k samovražde. Na druhej strane tu má aj čitateľ pocit, akoby prežíval tú nádheru spolu s unaveným a vyčerpaným, ale za to šťastným starcom, že sa mu už ten dlhý, namáhavý a úporný boj nielen s rybou skončil a chce ju opísať v tom lepšom svetle:

„Tu ryba ožila, , cític v sobe smrt a vyhoupla se vysoko z vody a vystavila se na obdiv v celé nesmírné délce ašírce a ve vši své krásy a mohutnosti. Zdálo se, že visí ve vzduchu nad starcem v loďce. A pak dopadla do vody s drtivým plesknutím, které postříkalo starce i celou loď vodním popraškem.“

Ernest Hemingway mal ťažký život. Od prežitej vojny až po smrť samovraždou. Medzitým svoje zážitky z vojny zobrazil v románoch Komu zvoní do hrobu, Zbohom zbraniam a aj mnohým ďalšími. Novelu Stavec a more napísal až na Kube, kde sa pokúšal zabudnúť na všetky ostatné hrozné zážitky. Z vojny si priniesol aj zranenie, kvôli ktorému si žiaľbohu nemohol ísť vyzdvihnúť svoju Nobelovu cenu mieru za literatúru.

Na rozdiel od iných mnohých umelcov Hemingway zažil časy, keď ľudia jeho diela milovali. Ale je to naozaj až také dôležité a užitočné ak si uvedomíme, že odišiel na druhým svet takým spôsobom, akým je samovražda?